Groeien in weerbaarheid. Omgaan met negativiteit.
(3) Barmhartig weerbaar

Lezing

Nee, heb je vijanden lief, doe goed en leen geld aan anderen zonder iets terug te verwachten; dan zullen jullie rijkelijk worden beloond, en zullen jullie kinderen van de Allerhoogste zijn, want ook Hij is goed voor wie ondankbaar en kwaadwillig is.
Wees barmhartig zoals jullie Vader barmhartig is. Oordeel niet, dan zal er niet over je geoordeeld worden. Veroordeel niet, dan zul je niet veroordeeld worden. Vergeef, dan zal je vergeven worden. Geef, dan zal je gegeven worden; een goede, stevig aangedrukte, goed geschudde en overvolle maat zal je worden toebedeeld. Want de maat die je voor anderen gebruikt, zal ook voor jullie worden gebruikt.'

Lc 6,35-38 (NBV21)

Overweging

Beste mensen,

Begin dit jaar lanceerde de hiphopper Tourist LeMC een nieuwe nummer met als titel 'De ander' waarin hij de maatschappelijke polarisering onder de loep neemt.
In het interview in de Morgen zegt hij hierover het volgende:
Het is een nummer geworden waarin ik de contrasten tussen mensen op een luchtige manier beschrijf. Ik hoor mensen lachen als ik het breng, maar het eindigt wel met een referentie aan een citaat van Jean-Paul Sartre. 'De hel, dat zijn de anderen', en ik voeg daaraan toe 'maar de anderen dat zijn wij'.
Dirk De Wachter draaide dat om en zegt 'L'enfer, c'est le manque des autres.' De hel is als je anderen moet missen. Wij zijn de ander en moeten verbinding zoeken.

Over 'die ander' en over verbinding zoeken, daarover wil ik het nu even hebben.

Onlangs kreeg ik een uitnodiging voor een vastenweekend doorgestuurd en dit werd zo aangekondigd:
" In deze 'titanic'-tijden hebben we tijd, ruimte en mensen nodig. Het is een ganse uitdaging om nu en hier te kiezen voor leven. Maar was is echt leven, wat is levengevend?
Daar kom je alleen niet uit. Daar heb je een ander voor nodig waarmee het resoneert."

Ik bleef, eerlijk gezegd, wat 'haperen' aan die laatste zin. 'Daar heb je een ander voor nodig waarmee het resoneert'. Het zal vast wel niet de bedoeling geweest zijn van de schrijver om te polariseren maar het stelt wel duidelijk dat er ook 'een ander' is waarmee het niét resoneert. Ik vroeg me af of écht leven ook niet die eeuwigdurende zoektocht is naar hoe samen-leven met die ander waarmee het niét resoneert, de ander die lastig is, ongewenst, of ondankbaar en kwaadwillig?

De evangelietekst van daarnet lijkt daar toch op aan te sturen? Heb je vijanden lief, oordeel niet, vergeef, geef...

Het citaat van Sartre "*L'enfer, c'est les autres'* staat lijnrecht tegenover de zo ontwapende uitspraak van Brad Meltzer die in de omschrijving staat van deze cyclus: *"Everyone you meet is fighting a battle you now nothing about. Be kind. Always"*.

Het besef dat elke mens die je ontmoet wellicht een strijd voert met iets waarover je niks weet, kan de weg openen naar empathie en mededogen. Het herinnert ons er in ieder geval aan dat achter de buitenkant van elke mens een complexe innerlijke wereld schuilgaat. Elke mens heeft zijn eigen levensgeschiedenis.

In het weekblad Tertio stond vorige maand een interview met Sophie de Schaepdrijver, een historica. Er werd haar de vraag gesteld: Welk kader geeft de studie van de geschiedenis u om naar de werkelijkheid te kijken? En ze antwoordde hierop het volgende: "*Anders dan in bepaalde kennisdomeinen kan je geschiedenis niet herleiden tot oorzaak-gevolgrelaties. Er zijn herkenbare dynamieken en processen, maar geen wetmatigheden. Je moet steeds naar de concrete context kijken. De geschiedenis duiden vergt aandacht voor detail en nuance, liefde voor complexiteit en geduld."*

Sophie de Schaepdrijver heeft het hier over het duiden van dé geschiedenis, maar geldt dit niet evenzeer voor het levensverhaal van individuele mensen?
Ook dat is vaak zeer complex. Het gaat ook over context, dynamieken en processen. Het vraagt eveneens aandacht voor detail en nuance en geduld.

Kunnen we ook op die wijze naar mensen kijken die zwaar in de fout zijn gegaan?
We leven in een samenleving die ten diepste functioneert volgens het principe: wie schuld heeft, moet boeten. Merkwaardig maar het woord 'boeten' betekent tegelijkertijd 'ontgelden, bekopen, lijden, opdraaien voor', de betekenis die het meest gekend is, maar het betekent ook 'herstellen, repareren, helen, goedmaken'. Vissers boeten hun netten.

In het evangelieverhaal van zonet worden wij opgeroepen tot vergeving. Vergeving breekt radicaal met dat principe van wie schuld heeft, moet boeten. Vergeving betekent afzien van vergelding. Wie afziet van vergelding, voelt niet langer de behoefte om het iemand betaald te zetten. Dàt is vaak al een grote uitdaging.
Je kan je de vraag stellen: kan dit ook bij zware schuld?

De Franse filosoof Jacques Derrida deed hierover de paradoxale uitspraak dat alleen het onvergeeflijke datgene is wat vergeven zou moeten worden. Het onvergeeflijke schreeuwt om vergeving. 'Echte vergiffenis', vindt Derrida, 'kan alleen geschonken worden aan wat onvergeeflijk is en zelfs dan alleen als er geen voorwaarden aan verbonden zijn'.
Er zijn hierover al een bibliotheek vol aan boeken geschreven en films gemaakt.

De Duitse filosofe Svenja Flasspöhler, schrijft hierover in haar boek 'Vergeven, omgaan met onrecht' het volgende:
Om het onmogelijke te wagen, moet ik geloven. Vertrouwen hebben. Geloof hebben in mensen. Geloven in de toekomst. Geloven in mezelf.
In het vergeven huist iets waarover wij geen beschikking hebben. Waarover we geen macht hebben. Ik kan vergeving niet bewust oproepen, het gebeurt gewoon. Of niet. Je kunt het ook anders zeggen: vergeven is een 'gave.'
Het vindt ook niet plaats op een moment, maar voltrekt zich gedurende de tijd.
Het waarachtige vergeven is aan geen taaldaad gebonden.
Het voltrekt zich zwijgend en toont zich in het doen. Het is geen daad maar een weg.

Ik probeer deze gedachten nu concreet te maken aan de hand van de onwaarschijnlijke getuigenis van Laurence Van Brée, de moeder van Luna, de tweejarige peuter die samen met haar Malinese oppas Oulematou in 2006 werd doodgeschoten door Hans Van Temsche.

Enkele weken geleden was Laurence Van Brée aanwezig in het duidingsprogramma De Afspraak. De aanleiding was de uitzending van een drieledige documentaire over 'de zaak Van Temsche' op de zender Play 4. Dit is nu nog te zien op GoPlay en Streamz. Bart Schols, heel erg onder de indruk van de documentaire vroeg zich vol verwondering af hoe iemand met zoveel verdriet daar toch iets positiefs kon uithalen. Laurence reageerde daar onmiddellijk op met: "*Ik ben er ook al heel lang mee bezig."* Straks is het 18 jaar geleden. Voor alle duidelijkheid, Laurence spreekt niet over 'vergeving'. Dat is voor haar niet het juiste woord. Zij spreekt over 'mededogen'.

In de documentaire kan je haar bijzondere weg wat volgen. Zij verloor niet alleen haar kind, maar ook haar huwelijk strandde, ze verloor haar restaurant, haar huis… Ze crashte totaal met twee opnames in de psychiatrie als gevolg.
Maar ze ging ook die andere weg van 'het onvergeeflijke' die van haar die ongelooflijk sterke, gelouterde vrouw heeft gemaakt. Over die weg wil ik nog iets meer vertellen.

Tijdens het proces, een jaar na de feiten, komt ook de moeder van Hans Van Temsche aan het woord. De avond van die dag laat Laurence aan haar advocaat weten dat zij contact wil met de moeder van Hans. En ze zegt daarover: *Wij zijn allebei moeders. Ik ben moeder van Luna maar Luna is dood. Zij is ook moeder en haar zoon leeft, maar hij is 'een monster'. Weten wat je kind heeft gedaan, daar ga je aan kapot.*
Dat gesprek tussen beide moeders is er gekomen, een maand na het proces. En dit was voor beiden louterend.

Ik ga straks verder met het verhaal van Laurence maar nu ik het net had over de mama van Hans wil ik een fragment uit de documentaire vertellen, iets wat mij bijzonder heeft ontroerd. Ik citeer haar letterlijk:
"*Hans heeft de kaarten in handen genomen, hij heeft ze geschud en gedeeld en met die kaarten moet ik mijn spel spelen, moet ik mijn leven leiden. Voor mij was in één vingerknip heel ons leven direct veranderd in een hel.*
Er is wel één bijzonder moment geweest, toen ik op straat liep. Het was redelijk druk op straat. Ik liep met mijn hoofd naar beneden en toch werd ik aangesproken door iemand die mij stomweg vroeg hoe laat het was. En ik keek op en dat was een dame van vreemde origine.
En dan dacht ik: Jij spreekt mij aan? Ik ben de mama van Hans, die racistische moordenaar uit de stad. En tussen al die mensen die hier rondlopen, vraag jij aan mij hoe laat het is!
Ik heb naar mijn klok gekeken en gezegd hoe laat het was en ik ben schreiend doorgelopen.
Maar dat was zo warm. Ik had dàt wel nodig op dat moment. Iemand om mij te vertellen: Je mag naar mensen kijken. Je hoeft niet naar de straat te blijven kijken.

Ook de vader van Hans Van Temsche komt even ter sprake in de documentaire, zij het bij monde van de onderzoeksrechter die destijds die zware opdracht had.
Die vertelt o.a. over de dag van de wedersamenstelling, wat een gigantische logistieke onderneming was omdat gans het centrum van Antwerpen moest afgezet worden en uitermate beveiligd. Ik citeer hem nu: *Het begin van die dag was toch een bijzonder moment omdat de vader van Hans Van Temsche gevraagd had om zijn zoon nog even te mogen zien. Ik vond dat zo knap dat een vader zijn zoon niet loslaat ondanks wat er gebeurd was. En dat nog op zo'n moment.*
Verder in de reportage komt dit ook nog aan bod in een gesprek met Hans zelf. Hij zei hierover: *Toen ik de politiewagen uitstapte, stond mijn vader daar. Hij had daarvoor toestemming gekregen. En hij zei: "doe je best en werk goed mee". Dat was voor mij een opkikker.*

Terug naar Laurence.
Tweemaal heeft zij Hans ontmoet in de gevangenis, dit na zorgvuldige voorbereiding en begeleiding van een bemiddelaar van de VZW Moderator.

De eerste keer was in het najaar van 2015, dus bijna 10 jaar na de feiten. Dit gebeurde op vraag van Hans. Laurence besliste om op die vraag in te gaan, met een klein hartje, en eigenlijk niet wetend waarom. Ze zegt hierover: *Oog om oog, tand om tand, wraak, dat brengt Luna niet terug. Op zeker moment wil je van al je kwaadheid af omdat kwaadheid je van binnen kapotmaakt.*
Tijdens die eerste ontmoeting maakt ze zich ook kwaad op Hans en plaatst ze hem voor zijn verantwoordelijkheid. Maar ze zegt ook dat ze 'een tweede kans voor hem' (wat Luna niet gekregen heeft) niet in de weg zal staan. Voor haar was dit gesprek een kantelmoment.

Het tweede gesprek, in 2023, werd opgenomen in functie van de documentaire, uiteraard met de toestemming van beide mensen. Ik citeer Laurence in haar gesprek met Hans:
Al weet ik dat jij dat gedaan hebt, ik wil je niet zo bekijken. Anders had ik hier niet kunnen zitten. Voor mij was jij ook een jonge gast van nog maar 18 jaar, helemaal overhoop in je gedachten. En ik aanzie je zo nu niet meer. Voor mij zit hier nu een andere persoon, een andere mens dus. Jij bent er nog, je zal er altijd zijn en het zal altijd deel van mij uitmaken. Dus ben ik blij dat je geworden bent, wie je bent.

Hoe mededogen het verschil kan maken tussen wanhoop en hoop.

Marijke Deconinck
De Lier, Brugge, 11 februari 2024

https://www.vrt.be/vrtmax/a-z/de-afspraak/2024/de-afspraak-d20240124/

https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/01/08/hans-van-themsche-ontmoeting-moeder-luna-bemiddeling/

https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/01/10/hans-van-themsche/

https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/06/28/moeder-van-luna-over-elektronisch-toezicht-van-hans-van-themsche/